

თველი ქარი

მწყემსი

მე ვარ მწყემსი კეთილი: მწყემსმან კეთილმან სული თვისი დაჰსდღის ცხოვართათვის. იოან. 10—11.
 შპოვე ცხოვარი ჩემი წაწყმედული. მსრეთ ი... სიხარული ცათა შინა, ერთისათვის ცოდვილისა. ლუკ. 15—16.
 მოვედით ჩემდა ყოველნი მაშურალნი და ტვირთ-მიძინენი და მე განვისვენო თქვენ. მათ. 11 28.

№ 6.

1883—1897

31 მარტი

გ ა ზ ე თ ი ს ო ა ს ი :

„მწყემსი“	„მწყემსი“ რუსული გამოცემით
12 თვეით . . . . . 3 მან.	12 თვეით . . . . . 5 მან.
6 — . . . . . 2 —	6 — . . . . . 3 —

ფულისა და წერილების გაგზავნა შეიძლება ამ ადრესით:
Въ Каврилы, въ редакцію „Мукемси“ и „Пастыра“.

შველა სტატიები და კორექსოდენციები, რომელნიც იქმნებიან დასაბუქდავით გამოგზავნილნი, ვრცლად და გასაგებად უნდა იყვნენ ავტორთაგან ხელ-მოწერილნი.

სტატია, რომელიც არ დაიბეჭდება, სამი თვის ვანაველობაში შეიძლება ავტორებს მათის ხარჯით უკანვე დაუბრუნდეს სტატიები მიიღებიან რუსულს ენაზე დაწერილნიც და თარგმნით დაიბეჭდებიან.

ზორს ჩემგან, არა მსურს ჩემი ვანახის მამოხრა!..

მოგესხებებათ, რომ 1854 წლიდან ჩვენს ვენახებს გაუჩნდა ორ ნაირი ჭირი, რომელსაც ხაღისი ნაცარს და ჭრაქს უწოდებს. ამ ნაცარმა და ჭრაქმა მეტის-მეტად დაახარა ჩვენი ვენახები. ივნისის თვეში ამ სნეულებით შეჭრობილი ვენახები სწორეთ ცუდი სანახა-

ვია. ივლისში ვენახებს ფოთლები, თითქმის, სრულებით გამძარი აქვს და ტყეები ნაცარისგან დამსკდარნი და გამძარი არიან. მრავალ გზის გამოუცხადეს ხალხს ვენახების წამლობა, მაგრამ ეს სასარგებლო რჩევა არ ჩაიგონეს. ბოლოს მართებლობამ ვანიჭრახა ნასწავლი ავრონომების გაცხადება სოფლებში, რომ მათ მუქთად ეწამლათ ვენახებისათვის. ნასწავლი ავრონომები, ბრძანებისა მებრ, წავი-

დნენ სოფლებში ვენახების საექიმოდ და ბორდოს სითხით, სწილენძის შაბიამანის წელით იწუეს ვენახების მორწყვა, მაგრამ მამულის მეპატრონენი უარზე დადგენ და აგრონომები ვენახებში არ შეუშვეს. როგორც იქნა ერთი ოჯახის უნცროსი ძმა დაითანხმეს აგრონომებმა, რომ მისი ვენახი მოესხურებიათ შაბიამანის წელით და მოეყარათ ვოგირდის ფხვნილი. მაგრამ უფროსი ძმა ვენახის, მოსამხდვრე, კეტით დაუსვდა სამხდვარზე ვენახის მომრწყველთ. მან გამოუცხადა აგრონომებს, რომ თუ ერთი ცვარი გადმოესხა ჩემ ვენახში ეგ რაღაცა მწვანე წეაღია, მაშინ ცოცხალი ვერ გამასწრებთო... აგრონომებმა უოველივე ღონისძიება მიიღეს, რომ მოსამხდვრე მძის ვენახში ერთი ცვარი წამალი არ გადასსმულიყო. გათავდა მორწყვა ვენახისა. მოსამხდვრე ვენახის ნატრონმა ძმამ დააგდო კეტი და დამშვიდებული შინ წავიდა. სძირად გადასუდავდა თავის და მისი ძმის ვენახს, რომელსაც, მისი აზრით, საწამლაგი და ვენახის განსახმობი წამალი მოასხურეს. ერთი თავის შემდეგ იმან დაინახა, რომ მის ვენახს ფოთლები შეახმა და მოსხურებულ ვენახში კი ერთი ფოთოლი არ გამხმარა. აგვისტოს დამდეგს მის ვენახს დაცვინდა ფოთლები და ლერწებზე შერჩენილი ტევნები გახმა და გაირიკნა. მისი ძმის ვენახი კი ძველებურად ფოთლებით დაბურულია და ფოთლებ ქვეშ მშვენიერად მწიფდებიან ტევნები. მოკრიფეს უურძენი. უნცროს ძმას, რომელმაც სურვილი განაცხადა ვენახის მორწყვაზე, ასი ჩაფი ღვინო მოუვიდა. მორწყვის წინააღმდეგ ძმას კი ხუთი ჩაფი—და ისიც ცუდი, მუაჟუ. მეორე წელიწადს შერცხვენილი ძმა ბოდის იხდიდა და თავის საქციელს კიცხავდა, მაგრამ რაღა დროს!

ჭეშმარიტად სწორეთ ამ გლეხის საქციელს მომაგონებენ სოციერთი ჩვენი მოძმენი, და ისიც, სამწუხაროდ, ბ—ი, რომელნიც ასე წინააღმდეგებიან გონებით განვითარებას და რაიმე სასარგებლო საკითხავების მაგიერ თავის კონებას კანთობენ სულ უბრალო და უსარგებლო ღაშაჩაკით და არავითარ წაქეშებას მათგან უნცროსნი მათი ძმანი არ ღებულობენ.

დგე. დ. ლამბაშიძე.

წერილი რედაქციისადმი.

მამო რედაქტორო!

ეს მეხუთე წელიწადი არის, რაც მე სოფლის სასამართლოშიდ მწერლად ვარ და ორი წელიწადია რაც გორდში ჟურნალი „მწყემსი“ არ მინახავს. ვფიქრობდი: ალბათ ჩემთვის ჟურნალი „მწყემსი“-ს გამოგზავნა მოუსპიათ-მეთქი, რადგან აღარ ვხედავდი. ხოლო დღეს, ჩემდა ილბლად, „მწყემსის“-ს მე-№ 5, სხვა კორესპონდენციებთან ერთად მივიღე. ეს ხსენებული ჟურნალი მ. რომანოზ გაგუას სახელზედ არის გამოგზავნილი და რადგანაც მე მეტად სასიამოვნოდ დამირჩა ამ გაზეთის ნახვა, გავხსენი და სრულიად წავიკითხე.—აგრეთვე სხვა პირთაც მოისმინეს შინაარსი და ყველას ისე სასიამოვნოდ დაურჩათ, როგორც მე. მე მღვდელი არა ვარ, მაგრამ მაინც მსურს, რომ ამ ჟურნალს ვღებულობდე, ამბობენ, მღვდელს გარდა სხვას არ გაუგზავნიან ამ ჟურნალსო, უმორჩილესად გთხოვთ, თუმც გარდა მღვდლებისა ნება ექნება სხვა მართლმადიდებელ პირთაც ამ გაზეთის გამოწერისა უმორჩილესად გთხოვთ მეც გამომიგზავნოთ იგი. ამასთან ბოდის ვიხდი, რომ მ. რომანოზ გაგუას ნება დაურთველოდ მისი ჟურნალი წავიკითხე. ხსენებული ჟურნალი დაუყონებლივ გავგზავნება ჩემგან დანიშნულებისამებრ მ. რომანოზ გაგუას.

თქვენი და სხვ...
გიაორგი თოფურიაძე.

M. Хони, через Мартвильское уч. Управление Георгию Хахуеву Топуридзе въ с. Горди.

ვარწმუნებთ ბ. გიორგი თოფურიძეს, რომ ჩვენი გამოცემის დაბარება ყველა ქრისტიანს შეუძ-

ლია და სრულებით უსაფუძვლოა ის ხმა, ვითომც ერის კაცებს ნება არ ქონდეს „მწყემსის“ გამოწერისა... მწყემსის დანიშნულება და ჩვენი მიზანიც სწორეთ ის არის, რომ თავიანთ მოძმეთა მწყემსთა საშუალებით ყველას მივაწოდოთ სულიერი საზრდო. თუ კაცი თვითონ მიიღებს ამ საზრდოს, მას რაღა სჯობს! მაგრამ სამწუხაროდ კულ დროში ვცხოვრებთ. ნაცვლად საქმის დახმარებისა ზოგიერთები... სათქმელი არ არის...

ამ წლიდან ჩვენ განვიზრახეთ საუბრების გამართვა სამწყსოსადმი სარწმუნოებასა და ქრისტიანობრივ კეთილ-ზნობაზე. ჩვენ მუქთად გამოგვიზავნით თურნალს. ფულად და დავალებათ ჩავთვლით, თუ ეგრე დასთესავთ ამ საუბრების თესლს ჩვენი ხალხის გულსა და გონებაში, რომელიც (ხალხი) მრავალს ადგილს მოკლებულია თითქმის ყოველ გვარ საუბრებს და საკითხავებს.

რედ.

სასინანულო კოეფია.

ძმაო, რამ ვაგამაყა,
რად ზგიმართავს ევ ქელი?
რათ მოგწონს თავი ქვეყნადა,
რათა ხარ ყმელი, თავქელი?

მიწისა შვილსა, მამაკვდავს,
ქკუა - გონებით ჩიასა,
თავი უკვდავი გგონია
გამაყებულ ჰიასა!

ოქრო, სიმდიდრე ულვევი,
დიდება, ქვეყნად სახელი,
გახსოვდეს, აჩრდილი არის,
სიზმრისა გამომსახველი.

განცხრომის დროსა, სიკვდილი
დავირაკუნებს კარზედა,
ევ მატყუარი დიდება
აქვე დაგრჩება წამზედა.

მიშველს საფლავში ჩადებენ,
ვალად გდევს, ვადუბდელია,
ჰიას დაგლირღის ჰიავე,
ევ აუცილებელია.

ვაქვს რამე მოზადებული
საგზალი სანეტაროსი?...
ზეციერ ქორწილისათვის
სპეტაკი ტანის სამოსი?

საღვთო, უკვდავი ქორწილი
იწვევს დიდთა და მდარეთა,
კეთილი საქმე თვარ გამოსავს
გამოგავდებენ გარეთა!
რ. საჯახბელი.

პანაშვილი

ყვირილის ეკკლესიაში გარდაცვალებულის ნიკოლოზ ჭავჭავაძის სულის მოსახსენებლად.

16 მარტს, დღით კვირას ჰანაშვიდი გარდაინადეს უვირილის ეკკლესიაში ნიკოლოზ ჭავჭავაძის სულის მოსახსენებლად. ხალხი ბევრი იყო ეკკლესიაში. წირვის გათავების შემდეგ წინამძღვარი ამა ეკკლესიისა დეკანოზი დავით დამაშვიძე მიიქცა ხალხისადმი სიტყვით, რომელიც მოგვეუხს მიახლოებით: **წატივცემულნო მსმენელნო! სწორედ დღეს, 16 მარტს** განეთში აბარებენ მიწას ერთს საქართველოს სანაქებო და წატიოსანს შვილს ნიკოლოზ ზურაბის ძეს ჭავჭავაძეს. ეს ჰირი დადათ იყო დაჯილდოებული მთავრობისაგან მისი მამაცური და სანარკებლოდ მამულის სამსახურისათვის; მან დაიმსახურა დიდი სიყვარული და წატივისცემა არა მარტო თავიანთ მოძმეთა, ქართველთა არამედ სხვა რჯულის და სხვა ტომის ხალხთაგანაც. მისმა სიყვ-

დილმა შეაწუსა დასცა ეველა ქართველი. ბევრი გარდაცვალებულან როგორც დამსახურებულნი, ისე ამ ქვეყნის დიდებულნი, მაგრამ ჩვენ არც კი გავკვირვია სოღმე მათი სიკვდილი და დამარხვა. რისგან მოხდა, რომ ჭავჭავაძის სიკვდილმა ასე შეგვაწუსა ეველანი? სიკვდილი მრავალ-გვარი არის და მისგან წარმოდგენილი მწუსარებაც ავრეთვე მრავალ-გვარია. ზოგიერთის სიკვდილი თავსარს დასცემს მარტო ერთ ოჯახსობას, მონათესავეთა. ზოგის სიკვდილი შემაწუსებელია არა მარტო ერთი ოჯახისათვის, არამედ მთელი ერთი სოფლისათვის, რომლისათვის საიმედო და საწუგემო იყო გარდაცვალებული. ზოგის სიკვდილი არა თუ ერთი სოფლისათვის, არამედ მთელი მაზრისა და გუბერნიისათვის თავსარ დამცემია. ხოლო ზოგის სიკვდილი კი თავსარ დამცემია მთელი მხარისა და თემისათვის. განსვენებული ნ. ზ. ჭავჭავაძე იყო ჭემძარტი ქართველი, რომელიც ნიადავ ემსახურებოდა მამულს და თავიანთ მოძმეთა კეთილდღეობას. იგი საჭიროების დროს გაბედულად აღიმაღლებდა ხოლმე ხმას და ეველა დაჩაგრულს და უსამართლობით შეწუსებულს ქმაგობას უწევდა. ნიადავ სრუნავდა თავის მოძმეთა და მოყვასთა კეთილდღეობასე და მხათ იყო ეველას დახმარებოდა, რამდენათაც ეს შესამლებელი იყო. იგი იყო ჭემძარტი ქრისტიანე. ჩვენ ჩვენი სიტყვების დასამტკიცებლად საბუთი გვაქვს და არა მარტო ლიტონი სიტყვით ვამბობთ, როგორც ესლანდელ დროში არის შემოღებული, სამწუსაროდ, ფარისევლ ური ქება-დიდება უღირსთა კაცთა. განსვენებულმა ჭავჭავაძემ თავისი ხარჯით და

ღვაწლით ააგო და მორთო მშენივრად ეკლეგისა და ჩაბაბარა მრევლს. სიკვდილის დროს დასტოვა ანდერძით ოც-და-ხუთი ათასი მანეთი ღდასზრდელათ ქართველ შვილთა განურჩევლად წოდებისა; სიცოცხლეშიაც დიდს შემწეობას აძლედა ეველას. ამისთანა კაცის სიკვდილი, ამისთანა ზირის მოძორება ჩვენს გაფუჭებულს დროში ვის არ დასცემს თავსარს? შევევდროთ, მძანო ღმერთსა, რომ მან განუსვენოს გარდაცვალებულის ნ. ჭავჭავაძის სულსა წიადსა მინა აბრანძისასა და ამრავლოს ჩვენში იმისთანა მოძმეთათვის გულ-შემატკივარი, ქველის მოძქმედი და მანუგეშებელი ზირები,

დამსწრე.

ბ ი ბ ლ ი ო გ რ ა ფ ი ა .

თავადის ძალი. შრომა და ფუფუნება, მოთხრობ სოფიო ურბანოვსკისა, თარგმნილი და გამოცემული ნ ავალი შვილისაგან, თბილისი, 1896 წ, ფასი 60 კ.

„ოფლითა შენითა მოიბოვე პური შენი“ დაბადება.

დასახელებული წიგნი გამოვიდა 1896 წლის დამდეგს, აქამდე კი მის სიავ-გარგეზე ხმა არავი ამოუღია ბეჭდვით, რათა ხალხს თვალი აუნიღონ, ასეთ სასარგებლო წიგნებზე მიუაითო და აკითხონ. მე იმედი მქონდა უფრო დახელოვნებულ კალმოსანთაგან ხმის ამოდებისა, როგარჩევა ვინმე და დაფასებდა, მაგრამ იმედი გამიცრუვდა, მოთმინება გამიწუდა და მაიძულ კალამი ამეღო და დამეწერა ამ წიგნის წაკითხვაში ნაგრძნობ-ნახული და ჩემი მსჯავრი და მეღო. იქნება გადაჭარბებული გეგნოთ რამეა ბიბლიოგრაფიაში, მაგრამ შესცდებით და როცა თვით წაკითხავთ დასახელებულ წიგნს, ჩე ნათქმამი დარწმუნდებით და გიწინებთ კიდეც

რომ უფრო ჩემზე ნიჭიერმა არ გაარჩია და არ დააფასა ეს წიგნი.

ზემოხსენებული წიგნი ერთგვარად საჭირო და სასარგებლოა ყველა წოდების და წოდოვნების ქალებისთვისაც და კაცებისთვისაც, მღვდელთათვისაც და ერისთვისაც დარბისთვისაც და მდიდრისთვისაც, რადგან ის სენი და დაუდევრობა, რომელიც გვადუშავს ჩვენ, ყველას, თითქმის, ერთგვარად გვაქვს მოდებული, რომლის განდევნა და მორჩენა მთხზველს ამ წიგნისას განუზრახავს პოლონელებში, ხოლო მთარგმნელს ბ. ავალიშვილს ჩვენში, ქართველებში. მე მინახს არას ამოვწერ აქ, რადგან საჭიროდ არ ვხედავ, არამედ საჭირო და სასურველი ის არის, რომ ყველამ თვით წაიკითხოს ეს წიგნი. მინამ არ გადაიკითხავთ, არ მოინდომებთ იმის ხელიდამ მოშორებას, იქ მიმზიდველი და სასიამოა. მთარგმნელი ბატონი ნიკო ავალიშვილი დიდი მადლობის ღირსია ამ წიგნის თარგმნისა და გამოცემისთვის. აი ამისთანა წიგნები უნდა გვითარგმნონ ჩვენმა მთარგმნელებმა და არა თუ ქურნალ «მოამბეს» „ტირტარენ ტარასკონელი“, «ახალგაზდა ქალის დდიური» და სხვა მათ გვარნი. ამ წიგნის გამომცემი და მთარგმნელი ბ. ავალიშვილი წვრილშვილი კაცია და დაუძინებელი მოღვაწე. იგი ქურნალ მნათობის ნარედაქტორადი, რას არ წასტანება თავის სიცოცხლეში, რისთვის არ წაუკიდნია თავის მადლიანი მარჯვენა თანამოძმეთა სასარგებლოდ და საკეთილ დღეოდ. მახსოვს „ძალად ექიმის“ როლში, რომ თამაშობდა ამ ოცი წლის წინად, მე ვნახე უმაწვილმა და მაშინ ნახანი ეხლაც მასიამოვნებს ხოლმე. ზოგი ორიოდ რამეს გააკეთებს, ან დასწერს, თავის ნიჭს დაგვანახებს და მერე კი, რა ცხოვრების ზღვაში შეცურდება, «ყოველივე მსოფლიო ზრუნვას დაუტევეს», როგორც უთურგაული, რომელიც კი მწერალი უნდა დამდვარიყო და...

ზოგმა სათვალავს, (ე. ი. ჩოთქს) მოკიდა ხელი და ბანქოში სამას თუმნობით აგებსო დამეში, ქველმოქმედებისთვის და მშიერისთვის გროშსაც არ გაიშტებს, თავისგანვე შექმნილს და მახს-

რად ავდებულ ტიპს მოგაგონებთ. დასადუშავ ბანქოსთვის კი იცლის და რითაც სახელი ღონხვეჭა, მწერლობას, თითქმის ზურგი შეაქცია, მისთვის კი არა სცალიან. ჩვენი ბურსაკებისა არ იყოს: პირველად, როცა სწავლის მეტს არავინ რას კითხავს, არც ცხოვრება ავალებს, რადაცებს ფათურობენ, შეითქიან, ჯვარზე ფიცს სდებენ და მხოლოდ რაღაც იუბედურებენ და როცა კი სასაქმედოდ გამოვლენ, თავისუფლებას მოიპოვებენ, ცხოვრებაც ბევრს ავალებს და თანამდებობაც და ბევრც შეეძლიანთ, რომ გააკეთონ, მაშინ კი მხოლოდ მუცელ თმერთობას და სხვა ფრიგ კი «დაუტევებით ყოველივე მსოფლიო ზრუნვა». პატივცემული თავადი ნიკო ავალიშვილი კი ბოლომდე იღვწის და ჩვენს დაუძღვრებულ მაჯის ცემის გაუკეთებებს ცდილობს. როცა «თავადის ქალი» გამოვიდა, მე ამ სათაურმა სრულიდაც არ მიმიზიდა. არც თუ წინასიტყვაობა რამ მიუძღოდა, რაც აუკრძლებელი უნდა იყოს ყველა ნაირ თარგმანებისა და სახამეტნაოდ ცალკე წიგნად დაბეჭდილებისა, და როცა გაღვივებულ მოველ. ენა თარგმნისა დიტიერატურული და მშვენიერი ქართულია. მხოლოდ ზოგან უფრო სიჩქარით, ვიდრე არ ცოდნით, არის ნახმარი ბარბაროზმები, მაგალითად: «რკინის ფერია» (რკინის დუმილი); «მეფიანხალია» (გარინდობა, შავი ნალველი); «მლეიფი», (კაბის ბოლო); «შაქი», (კაბის ბოლოს ამკრეფი, ანუ საბმური; მწლებელ ვეჭებსაც ეძახიან); «ორონქერეა», (მუშაბანდი)-აქ ბ. გოგებაშვილის «ხუდოქნიკი» მამაგონდა; „კატარი“, (ანთება); «კარნავალი» (ევროპული ბერიკობა); «ტელანტი», (ნიჭი); «არისტოკრატი» (დიდკაცი); „ბოტინკა» (ხაღხში: ბათინკა); „სტანცია“, (სადგური) და ორიოდც კიდევ სხვა, რაც წმინდა ქართულითაც კარგა გადმოიცემებოდა. სულის ქვეშ კი უნდა ვთქო, რომ ესენი მაინცა და მაინც ნაკლულეგანებად ამ წიგნს არ ჩაეთვლება, მხოლოდ სჯობია, რომ ნიადაგ მთარგმნელები ფრთხილობდნენ და ერიდებოდნენ ამისთანა ბარბაროზმების შეტანას ჩვენს ენაში.

ხსენებული წიგნი ძან შეესაბამება ჩვენ დაქვეითებულ ცხოვრებას, ამის მაგალითისთვის ამოვწერ ამ წიგნიდამ ორიოდ სტრიქონს და

მათ აზრს უყვლა მიხვდება, ვისაც აქვს ყურნი სმენად და თვალი — ხედავად:

„ერთგული გუნდი დიად კაცს უღრის“, — სთქვა ბ-მა მოხუცმა, — ჩემ დროს უყვლას კეთილი სურდა, მაგრამ ერთი მარჯვნივ მიიწევდა, მეორე-მარცხნივ- ერთგული გუნდი არსად იყო, მიტომ გრიკაღმა დასცა ჩვენი შენობა და დორდის გროვად აქცია იგი. ჩემი შვილი ამბობს, მუშაობა ხელახლად იწყობა და, რასაც ჩვენ აჩქარებით ხელ-და-ხელ ვაკეთებდით, იმას ისინი ნელ-ნელა და მკვიდრად აკეთებენ თურმე. ჩვენ შენობას სისხლსა და რკინას ვახმარებდით, ისინი კი თურმე განათლებას, წარმატებას, სიფიხილეს მოთმენას და მომჭირნეობას ხმარობენ მასჯერად, რადგან ამბობენ, შრომას კეთილ დღეობა მოაქვსო, ხოლო ამას კიდევ სიმდიდრე, რომელიც ძაღ-დღინეს აძლევსო კაცს. რაც ჩვენ მუშაობ ვაპირებთ, ისინი მარცვალ მარცვალ ჰკრეფენ თურმე. ისინი იმით იწყობენ, რითაც ჩვენ გათავება გვინდოდა — ორგანიული (დარაზმული) შრომით. დმერთმა შეძლება მისცეთ“.

ასო „ს“ — ის ხმარებაში ზოგიერთში მე „კვალს“ ვეთანხმება. ზოგნი ძალიან ცუდად ხმარობენ ამ ასოს და ბ. ავალიშვალსაც ოთხი-ოდე ალაგას გამოპარეია: „ჩაგაგონებსო“, „გამოსჩნდა“, „შესდვა“, „სტირის“, „სტკებება“, „ესმისთა“; უკეთესი არ იქნებოდა, რომ ყოფილიყო: ჩაგაგონებო, გამოსჩნდა, შედვა, ტირის, ტკებება, ესმითო?..

ბატონებო, აბა აიღეთ „დაბადება“, დავითნი“, ანუ სხვა ძველი ქართული წიგნი და ნახავთ, რომ ასო „ს“ აე ბრალიან უბრალოდ არ იხმარება!..

ახალ ნახეჭდ წიგნებში კი ძლიერ შერეულია ეს ასო, რადგან მათ მხეჭდავნი და ვითომ გამსწორებელნი, ქართულ ენის დავიწყებას დასდგომოდნენ. რომელთაც რუსული «И ДУХОВИ ТВОЕМУ», ქართულად „და სულისაცა შენისათანა“ გადათარგმნეს, თავში კავშირი „და“ რადად უნდა, მაშინ როდესაც, როცა ვაობთ „სული-საცა“, ბოლო მარცვალი ამ სიტყვისა „ცა“, ნიშნავს კავშირს „და“ს, რუსულად თავში ნ.ხ-მარი, ქართულად სიტყვის ბოლოს იხმარება. ვისაც წმინდა ქართულის სწავლა სურს, უნდა

სადმართო წიგნების კითხვით შესწავლოს. მათი კითხვა სიამოვნებას და წელი არავის მოსწყდება, განა მარტო მთავრების და დიკენეის საკითხავია იგინი, რომ მათ მეტი — ისიც მარტო ეკლესიაში, არავ-ნ კითხულობს?!

ბოლოს ერთი საყველური უნდა გაუბელო ბ. მთარგმნელს: ზოგან ლათინური და პოლონური რათ გამოურევია ამ წიგნში, რაც ბევრი მკითხველისთვის, ვინც ეს წიგნი არ იცის, აზრს აბუნდება, მაგალითად: modus vivendi, corpus delicti, freulein oretrku, suteu aberd და სხვ ნი. ამისთანებებსაც სჯობს მთარგმნელები ასცდენ. დასასრულ, მინც სრული მადლობა ეკუთვნის ბ. ნ. ავალიშვილს, რადგან, (ამავ წიგნის სიტყვებითვე ვეტყვი გვ. 150—151) „მარტო ისინი როდი არიან მადლობისა და ხელნისაგან ხსენების დირსნი, ვინც ხელში იარაღით, იღუპებიან იმის ხსნისთვის, არამედ ისინიც, ვინც იმის კეთილ დღეობისათვის აკეთებს რასმე“.. ვისაც ქვეყნის საქმე ხელში მჭვრად არ გაუხდია და თავის ვალო ქვეყნისადმი შეძლებისაშებრ გადებდია... ამ ბიბლიოგრაფიას იმათ დავამთავრებ, რომ ხსენებულ წიგნი «თავდას ქალი» არც მამულიშვილობის გრძნობების ჩანერგვას არის მოკლებული და ესეც ხომ საჭიროა ჩვენ, ქართ-ველთათვის.

ნიკოლოზ ოქრომკვდილიშვილი.

ქართველთა პატრიარქის მდკომარეობა სახალისში.

მოწყალეო ხელმწიფევე, ქ. რედაქტორო! უმოკრჩილესათ გთხოვთ კუნძულ სახალისზე მცხოვრები დასჯილი ქართველები თქვენი პატრიარქული ჟურნალი „კვალის“ საშუალებით შეგვაძლებინოთ უგულთადესი მადლობის გადახდა „მწყემსისა“ და „მეურნეს“ რედაქტორებისთვის. ისინი უფასოთ გვიგზავნიან თავიანთ გამოცემებს. დიდ მადლობას გიძლე-ნით აგრეთვე თქვენც, ქ-ნო რედაქტორო, რომ „კვალს“ გვიგზავნით უსასყიდლოთ. გულს გვაკლია, რომ „ივერისა“ და „მოამბის“ რედაქტორებმა ყუ-

რადღებდა არ გვათხოვეს დედა-მიწის კიდებზე გადა-
 კარგულ ქართველებს და თავიანთ გამოცემებს არ
 გვოგზავნიან. გარდა ამისა, განზრახვა მაქვს, ორიოდ
 სიტყვა მოგახსენოთ ჩვენ მდგომარეობაზე.

„კატორგა“ ხომ ძნელია და აუტანელი, ადა-
 მიანის დამზავრელ-დამაგლახაკებელი, მაგრამ დღეს
 „კატორგაზე“ უფრო მძიმე ვადა-შესრულებულების-
 თვის კუნძულ სახალინზე დასახლებაა, „პოსელენ-
 ცობა“. მართალია „კატორგაზე“ დიდიდან სალა-
 მომდის მუშაობს კაცი, გარდა უქმი დღეებისა, მაგ-
 რამ ლუკმა პური და სალამოობით ბინა არა აქვს
 საძებარი, აგრეთვე კარგი თუ ავი ტანისა და ფეხის
 სამოსი.. მხოლოდ როდესაც ადამიანი „კატორგას“
 მორჩება, ციხიდან გამოავდებენ, საქმელს მოუსპო-
 ბენ და სამოსელსა და ბინას არ აძლევენ. საწყალი
 შესტირის ცასა და ქვეყანას, თავიბრის იგლეჯს და
 ღამის გასათვე ადგილსაც ვერსად პოულობს. აქაური
 მოსახლეები უმეტესათ რუსები არიან, ნატუსალარი
 ხალხი, რომელთაც თან მოჰყვა მათი ცოლშვილი.
 ამთზე არ ითქმის, რომ ჩვენებურ კაცს უთანაგრძნო-
 ბოთ ეკიდებოდნენ, მაგრამ რა უნდა გააწყონ, რა
 თანაგრძნობა უნდა აჩვენონ, როდესაც საცოდავთ
 სიცოცხლე გამწარებული აქვთ, თავითონაც ცოლ-
 შვილი შიმშილით ეხოცებათ.

მცირე საშუალებათ მხოლოდთ ის მიგვაჩნია, რომ
 აქ ძველი ნატუსალარი გლეხები არიან, რომელთაც
 ათი-თორმეტი წელია, რაც ოჯახზე ხელი აქვთ მო-
 კიდებული: ხანდისხან ისინი დაიჭერენ ხოლმე მოჯა-
 მაგორეთ ციხიდან გამოავდებულ ტუსალს. მოჯამაგი-
 რობა მხოლოდ სახელია: ფულს ერთ კაპეიკაც არ
 აძლევენ, მარტო ტანისა და ფეხის სამოსი, ბინა და
 ხარჯი უნდა აძლიონ. ამისთანა მოჯამაგირე აქ ბე-
 დნიერი კაცია. ბევრს ბედი არ გაუტყინებს ხოლმე
 და მოჯამაგრობას არ აღირსებს. ოჯახის პატრონ
 გლეხების რიცხვი ძრეულ მცირეა, ციხიდან გამოშვე-
 ბულნი კი ასჯერ მეტნი არიან, და იმათგან ძვირათ
 თუ ვინმე იშოვის ამისთანა ბედნიერ თავ-შესაფარსა
 და ლუკმა პურს. დანარჩენთა ყოფა ცხოვრება გაძაღ-
 ლებულთა. ჯან-საღმა მუშა კაცმა ნელ-ნელა შიმში-
 ლით სული უნდა დალიოს. სამოწყალოს არ ვით-
 ხოვ, გთხოვთ სამუშაო მიშოვოთო, — შესტირის ყვე-
 ლას საცოდავი ადამიანი და ყველა ამაოა; მუშა
 არავის არ ქირდება. აქ ხშირათ დაინახავთ, რომ
 გამწარებული ადამიანი იმ სისხო ხეს ჩაბშია და

მიათრევს ტყინდან, რომელსაც ჩვენში უღელი ხაროც
 ვერ მოერევა. ათი-თორმეტი ვერსტის მანძილზე უნდა
 ათრიოს საბრალომ ეს ხე და მერე გაჰყიდის თუ არა,
 ღმერთმა იცის. თუ გაჰყიდა, ერთ შაურის მეტს ვერ
 მოიგებს, ამ შაურით უნდა იყიდოს პური „პაიკა“
 (ტუსალის დღიური სამი გირფანქა პური) ახლა სახ-
 ლის ქირაც სქირდებათ, თვეში ერთი მანეთი, ტანი-
 სა და ფეხის საცმელი... გულის მომწყლელ ყინვაში
 ტიტველ-შიშვლები რჩებიან. ხშირათ ამისთანა
 მდგომარეობაში ჩავარდნილი კაცი იძულებულია ისე-
 თი რამ ჩაიდინოს, რომ ისევე „კატორგას“ დაუბ-
 რუნდეს. და მართლაც ბევრნი ჩავარდნენ ხელმო-
 რეთ სასჯელში.

არ იფიქროს მკითხველმა, თითქო მე შემწეო-
 ბას ვთხოვდე საზოგადოებას. რომ გამოიღოს კიდევ,
 უნაყოფოდ დარჩება. ასეთია აქაური მთავრობის გან-
 კარგულება. უბედურ ხალხს აქიქებს ჭ ციმბირში კი არ
 უშვებენ, სადაც ბევრი სამუშაო ჭ გამოსარჩენია, სადაც
 ყველა თავის შესაფერ საქმეს იშოვის. ამისთანა მდგო-
 მარეობა ბუნებას კი არ გაუსწორებს ადამიანს, ახალ
 სასჯელში ჩაადებს ხოლმე. მხოლოდ აქ ნათლათ
 დაინახავს ადამიანი, რამდენი შესძლებია კაცის ბუ-
 ნებას, რამდენი უბედურების ატანა ძალ-უძს. მოვა-
 ლეობათ მიმაჩნია, რადგან დღეს კარგათ მესმის ჩე-
 მი მდგომარეობა, დარიგება მივაწოდო ჩემ ტოლთ,
 ყურადღება თუ მათხოვეს, იქ, სადაც ვშობილვარ და
 მიცხოვრია უბედურ დღემდის: ეცადეთ, თავი შეი-
 კავოთ, თორემ სახალინის დღე ძნელია. მეტადრე
 ზოგიერთ ჩვენ ყმაწვილ თავდაზნაურებს ვაფრ-
 თხილებ და ვევედრები, ქკუთ გაიარონ და ჩემი
 წამხდარი დღე გაიხსენონ. მანდ, სამშობლოში, მე არ
 მინდოდა, ჩემ კისერზე ვისმეს ევლო, აქ კი მთელ-
 ვენ და მთელვენ არხენათ და მე მადლობის მეტს
 ვერაფერს ვეუბნები, თუმც ნალველით გული მისკ-
 დება.

საზოგადოება ჩვენ ვერაფერს დაგვეხმარება: მხო-
 ლოთ ვთხოვთ ჩვენ ქირის-უფლებს შეძლებისა-
 დაგვარათ მოგვაწოდონ შემწეობა, სანამ ვადა შეგვი-
 სრულდებოდეს და ციმბირში გადავიდოდეთ, ე. ი.
 ექვს წელს. გთხოვთ და გვევედრებით შვილებო და
 დაძმანო, შემწეობა მოგვაწოდოთ თქვენ მკვიდრსა და
 სისხლს. („კვლი“)

ერთი დასჯილი ქართველი.

სარწმუნოება და სიყვარული.

(მუძღვნი ჩემს დედას დესის).

ლაყვარდ ცას და მისს მნათობებს
როცა უქვრეტ და მით ტკბები...
გონება მსწრაფლ ჩაგაფქრებს,
რალაც სულ სხვა შეიქნები!..

რას უყურებ ხმელეთს და ზღვას,
ცხოველთ-ფრინველთ, თევზ-ვეშაპებს...
ადარებ მათ რა რომ შენს თავს,
რალაც ცისკენ გაგიტაცებს!..

ამ „რალაცას“ ჰქვია რწმენა
დიდ ძლიერი და უცვლელი...
ჩვენც იმით გვაქვს წარმოდგენა,
თუ ვინ არს ჩვენი შემქნელი!...

რწმენა ცოდნაზე მეტია,
რწმენა ერთობ მაღალია:
ის „იმ ქვეყნის პოეტია“
და ამის—„იდეალია!“...

უხილავის, უკვლეველის
რწმენა მეცნიერებაა...
ჩვენ ცხოვრების საძაგელის
იგი ბედნიერებაა...)

იმით ხარობს კაცთა სული,
საუნჯეა სულიერი...
უმისოდ ყოვლად სრული
არაა მეცნიერი“...

და უფიცი საცოდვაფი
რწმენას მოკლებული თუა,
ვით სატანა მარად ავი,
ბოროტი და მწარედ ცრუა...

რწმენა გზაა, გზა ცხოვრების,
რწმენა თვით სულის სულია...
სოფლიურ ამაოების
ვარმყოფი მოციქულია“..

სიყვარული ორ-გვარია;
ერთი-წმიდა და ციური,
მეორე კი სიზმარია,
ტკბილ-მწარე თავისებური!..

ის პირველი თვით ერთია,
„გენიოსების“ შემქნენი...
ის დიდი მოსეს კვერთხია,
სასწაულების ჩამდენი“...

ის სამოთხის ჰაერია,
კაცთ გულეში ჩანაბერი...
ის რწმენაზეც ძლიერია,
მით კეთდება ყველაფერი!...

ქეშმარიტად იმ დიდ რწმენის
სინათლე და სიცოცხლეა!..
ტანჯვით შორის წუთიერის
ნუგეში და სამოთხეა!..

მან იხსნა კაცობრიობა
ბრქყალ-სიკვდილისა...
მან დათრგუნა და აჯობა
მანქანებას ეშმაკისა)...

პავლე-დიდი მოციქული
ქადაგებდა მარად მასა...
მთლად სიყვარულში ჩაფლული,
მასში პოულობდა ხსნასა“..

ასეთია ის პირველი
სიყვარული ზეციური,
კაცთა ამამალღებელი,
დიდ სათნოების სადგური!

რწმენასთან შეზავებული
იგი ვისაც მოვლენია,
ის გამხდარა დიდებული,
დიადიკ ჩაუდენია)...

ლადიგ.

მოკლეობა თუ სიყვარული?

(მოთხრობა).

გაზაფხულის ერთი უბნელეს ლამეთაგანი იყო. გაძრიელებული, ცივი ჩრდილო-აღმოსავლეთის ქარი ჰქრიდა. შავი, დედამიწაზედ წამოყუდებული ღრუბლები საოცარი სისწრაფით მიმოქროდნენ ცა და ცა.

ფართო და დიდი მდინარე კ. მრისხანედ უხუდა, ტალღებს ისვროდა, თითქოს ზღვაა ქარიშხლისაო. ფართედ გადაშლილს მდინარეზე ყოველგან ჯგუფ-ჯგუფად მიმოიძროდნენ ზვირთები, ერთიერთმანერთს ასკდებოდნენ და რწყავდნენ მიდამოს.

ვაი მას, ვისაც ღამე მდინარეზე მოასწრებს. მას სიკვდილი მუდამ თავს დასჩხავის და მღვრიე ზვირთებში წამ და უწამ შთანთქმას ემოქრებიან უბედურ ნაოსანსა...

აგერ უცბად გაისმა მდინარეზე ხმა მაღალი ძახილი, თითქოს ცდილობს გადააჭარბოს გაძრიელებულს უხუილსა და გაშმაგებული სტიქიონის გრიალსა.

ეს იყო მესაქეს ხმა ნავში, რომელიც ვაი-ვაგლახით ცდილობდა მდინარეზე გასვლას მდინარის მაღალ ნაპირებზე გაშენებულს სოფლისკენ. სოფელელთა ქაზებში აქა-იქ მოციმციმე ცეცხლი მენაგეებისათვის გზის მაჩვენებელი ნიშანი იყო.

ნავში ხუთი გლეხი ისხდა: ერთი მესაქე და ოთხი კი მენიფეები იყვენ. ყველა ესენი დაბალ-დაბალი, მეტად გავარჯიშებულნი, ქარიშხალსა და ავდრებს შეჩვეული მგარ კუთებიანი იყვენ. ყველაფერში ეტყობოდათ, რომ ეს კაცები მთელ დროს წყლებზე ატარებდნენ და კარგად იცნობდნენ ქარიშხლიან ღამეებში ყოველნაირ გაქირვებასა დიდ-წყლოვანს, აშფოთებულს და რამდენიმე ათეულს მანძილზე გაღმონარებულს მდინარეზე.

ერთობ ღიღვასნილი ფუფაიკები ამ სასტიკსა და ცივ ქარიშხალში, წურწურით მომდინარე ოფლი, მოღუშული პირის სახე, დაღვრემილი, სერიოზული გამომეტყველება, ფოლადის კრიალისებურად ანთებული ზ ძირს დახრილი თვალები,—ყველა ესეები მოწმობდნენ, რომ, თითქმის, შეჩვეულ კაცთა მეთევზეთათვისაც—როგორნიც იყვენ ისინი, ღამით მოგზაურობა აშფოთებულს მდინარეზე მეტად საძნელო და საშიში იყო. რა თქმა უნდა, რომ მხოლოდ უუკიდურეს საჭიროებას გამოერეკნა ისინი თბილ სახლიდან გამძვინებულს სტიქიონთან საომრად.

ამ ვაი-ვაგლახში გავიდა ერთი საათი, სანამ ნაპირას მიადწევდა ნავი.

მენავეები გამოვიდნენ ნაპირზე და ყველამ ერთად, თითქოს, ნიშნებით იყო, გადიწერეს პირჯვარი წყვილადმი გახვეულს ეკლესიის წინ.

—დიდება შენდა, ღმერთო! მივედით! სთქვა ერთმა მენავეთაგანმა.

—ღამეც ამას ჰქვიან და! ჩემს ღღეში არ მოგსწრებივარ ამგვარს,—დაუმატა მესაქემ და პერანგის სახელოებით მოიწმინდა პირის სახეზე ოფლი.

—მართალია, მართალი! კვერი დაუკრეს სხვებმაც და გზა და გზა სათბურის სამოსლის ბნევით გასწიეს ეკლესიისაკენ, რომელიც ბნელად მოჩანდა მათ წინ.

II

იქვე, ეკლესიის პირ-და-პირ უკან წყვილადმი კაშკაშებდნენ რამდენიმე წყობრად დალაგებული სანთლები, რომლებიც, როგორც ყველაფერში ემჩნეოდა, ერთ სახლს უნდა კუთვნებოდნენ. სანთლების მიხედვით, სახლი შედარებით დიდი უნდა ყოფილიყო. გვერდით მხოლოდ სამი სანთელი... კუტავდა. ის სახლი, რომელიც დიდი იყო, მღვდელს ეკუთვნოდა; ხოლო სიბნელეში ნაზად მოციმციმე სამი სანთელი კი მედავითნის სახლს ეკუთვნოდა.

მღვდლის სახლში ბავშვების ხმაურობა-ჭრიამული მოისმოდა ერთ-ერთ ოთახიდან, რომელსაც სახელად „სასადილოს“ ეძახოდნენ, ორი ვაჟი დაერთი პატარა ქალი „ცხენობისა“ თამაშობდნენ. ბავშვები ძრიელ წაგავდნენ ყველაფრით ერთმანერთს: ერთნაირი შავი, ქუჩუჩა თმა, შავი ცოცხალი თვალები, პატარა პირის სახე, ყველა ესეები ამტკიცებდნენ მათ დამობას. ყმაწვილები, რომელთაგან ერთი 8 წლის იქნებოდა, შეხედულებით, და მეორე 6-ის, ხელიხელს ჩაიდებულნი მიმოიბოდნენ ოთახში. ყველას მხარზე ზონარი ჰქონდა გადადებული, რომლის ბოლო ხუთის წლის პატარა ქალს ეჭირა ხელში. პირველნი ვითომც ცხენები იყვნენ, გოგო-კი-მეეტლე. ეს უკანასკნელი ხმა მაღალი კიჟინით მიერეკებოდა ძმებს მათრახით, რომლის მაგივრად ჯოხზე წაბმულ ბაწარს ხმარობდა.

—ჰა, ჰა! შემოძახებდა პატარა ქალი წამ და უწუმ, რაკი სირბილისაგან მოქანკული ყმაწვილები შეჩერდებოდნენ და ისევ წასვლას აღარ დააპირებდნენ.

მარცხნით, კედელთან ოთახში იდგა ტახტი და მის წინ მაგიდა. ტახტზე ფერ მიხდლი, შავი ცოცხალი თვალებიანი ახალ-გაზდა ქალი იჯდა. წინ მაგიდაზე უთავბოლოდ სხვა და სხვა ჩითების ნაქრები ეყარა, რომლებსაც ქალი გულ დადებით სკრიდა და ერთმანერთს აკერებდა. ცხადი იყო, რომ ფერადს საბანს ჰკერავდა. დრო გამოშვებით აიღებდა თვალს საკერავიდან და მოთამაშე ბავშვებს შეხედავდა. თვალებში ყოველთვის გაუფლევებდა დედობრივი სიყვარული და ლამაზს ფერმიხდლის პირის სახეს ღიმილით გადუშლიდა. ხან კი ხანგრძლივ შეაჩერებოდა და აღარ ამორებდა თვალებს ბავშვებსა, თითქოს თითონაც წახალისებულთა თამაშითაო.

— დედა, დედა! შესძახა პატარა ქალმა; — უთხარი პეტოს, გაიქცეს, თორემ აღარ მიდის.

— არა, დედა, მე ისეც ბევრი ვირბინე, დავილაღე კიდევაც, — უთხრა უმცროსმა ვაჟმა და ნიშნად დაღლილობისა იატაკზედ გაგორდა.

— ადექი, ხეტია! როგორ შეიძლება იატაკზე დაწოლა, — უთხრა დედამ, — თქვენ კი, მიუბრუნდა სხევებსაც, აწი სხვა თამაშეთ, მე ვიცი, რომ ეს მოგწყინდათ. დაცა ამდენი ხრიანცელის დროც აღარ არის. მალე ძილის დროც მოვა და დაძინების წინ ყვირილი კი არ შეიძლება; ხომ იცით, რომ მალე არ დაგეძინებათ.

— ერთს კიდევ შემოვიბრუნებ, ერთს! ეხვეწებოდა პატარა ქალი, — მხოლოდ ერთხელ! ხომ დედა?

— გაიქცით, მაგრამ ეს უკანასკნელი იყვეს კი. ხმა მაღალი ჟრიაფულითა და მხიარული სიცილით გაქანდნენ ბავშვები ხელ-ახლად ოთახში.

ახალ გაზდა ქალმა დახედა კედლის საათსა, დასდო მაგიდაზე ხელთსაქნარი, რომელიც აქნამოდე ხელში ეჭირა, და წამოდგა ტახტიდან.

— აგერ ცხრა საათი შექნილა, ვახშობის დროც არის, მოვამზადოთ? ჰკითხა ქალმა, როდესაც მახლობელი ოთახის დაღებულ კარებისკენ შებრუნდა, სადაც სახლის უფროსი იმყოფებოდა.

ეს უკანასკნელი ბოლთასა სცემდა ოთახში და ხან და ხან ჩუმი და წყნარი ბარიტონით წამოიწყებდა ერთ და იმავე მოტივზე „რომელი ქერუმი მთას“. პირის სახეზე სერიოზული გამომეტყველება ეტყობოდა. ცხადი იყო, რომ რაღაც საყურადღებო ფიქრებს შეეპყრო მისი გონება.

— მე რას მეკითხები საშა, უბძანე მოამზადონ, უპასუხა ცოლსა და ისევე აიარ-ჩაიარა დარბაზში.

სასადილო ოთახში შემოვიდა მზარეული ქალი და დიასახლისის დახმარებით გაშალა სუფრა და დალაგა წყობილება.

ბავშვებაც შესწყვიტეს თამაში და ჟივილ-კისკისით მოარბენინეს სტოლთან სკამები და ერთი ერთმანერთს ეცილებოდნენ, თუ ვინ სად დამჯდარიყო.

III

გამართა ზომიერი ვახშამი. სახლობა შემოუსხდა სტოლსა და წყნარი მუსაიფითა და დაფაცურებით იკლავდა სიმშოლსა...

უეცრივ ვიღამაც დაარაკუნა მაგრად სამზარეულოს ერთ-ერთ სარკმელზე.

— ვინ მოუძულებია ღმერთს ასეთ ავდარში! წარმოსთქვა მ. ანდრიამ და ხელიდან კოვზი გააგდო. — მატრონა, გაუღე კარები და ჰკითხე, რა უნდათ! — უბრძანა მზარეულს ქალსა.

— უთუოდ წესის ასრულება ესაჭიროებათ! დაიწყო თავის მხრით ცოლმა. — საჩქაროც უნდა იყვეს, რომ ასეთ ავდარში მოსულან. არ გაცლიან და არა რიგინაღ ვახშობას.

შემოვიდა მზარეული ქალიც.

— თქვენ გკითხულობენ, მამაო!.. გაღმიელები მოსულან წესის ასრულებისთვის... სვიმონია, ძმები ახლავთ და მუშები...

— გაღმიელები? ელდა ნაცემივით წამოიძახა ცოლმა, — ვინაა, რომ ამ ავდარში და მერე კიდევ ღამით გავა მდინარეზე!..

ამსობაში მ. ანდრიამ სამზარეულოს კარებიც შეაღო.

სამზარეულოში ისხდნენ გრძელს სკამზე ნაცნობი მენავეები. მაშინვე მიხედვბოდით, რომ სამზარეულოს სითბილე ძლიან გახარებოდათ, ხმა გაკმედილი იხვედნენ ფუფაიკების ღიღებსა და სამზარეულოს მოწყობილებას ათვალიერებდნენ. მზარეული ქალი ბუხრის ახლოს ფუთფუთებდა, ხან-და-ხან მხოლოდ მსუქანსა და ზანტ კატას თუ შეტუქსვიდა, როდესაც ეს უკანასკნელი სტოლზე და სკამებზე დალაგებულს შექამანდებს დაუწყებდა სუნვას.

მ. ანდრია შევიდა სამზარეულოში. გლეხები მაშინვე ფეხზე წამოდგნენ და რიგრიგად მივიდნენ ლოცვა-კურთხევის მისაღებად.

—რა დაგქირვებიათ, ყმაწვილებო! თავაზიანათ ჰკითხა მ. ანდრიაძე.

—თქვენთან გიახელით, მამაო, სათხოვარი გვაქვს,—დაიწყო დაბალ-დაბალმა გლესმა, რომელიც ნაობის დროს საჭეს მმართვედა.

—დედა გვიკვდება! გთხოვთ გახადოთ ღირსი ზიარებისა, გვიყავი იმდენი წყალობა, რომ უარს ნუ გვეტყვიან.

ამ სიტყვებზე გლესებმა თავი მოიხარეს მ. ანდრიას წინაშე.

—როგორ? „მათვეენა“ ავად? ჰკითხა მ. ანდრიაძე,—მე ის ვნახე ამას წინედ და კარგადაც იყო! მ. ანდრია კარგად იცნობდა ამ ოჯახსა და კიდევაც უყვარდა ის.

—არ ვიცით სწორედ, როგორ იყო, მესამე დღეა, რაც ცუდად შეიქნა. ვკვდიო, იძახის... მომიყვანეთ მოძღვარიო,—ეუბნებოდნენ ერთ ხმად გლესები.

—რა დაემართა მერე! ჰკითხა ისევ მ. ანდრიაძე.

—არ ვიცით, რა დაემართა, ძვეს კოლოტივით და კენესის. აქაც კი მტკივა, აქაცაო, სჩივა, მთლად შებოქვლია, ექიმთან ვიყავით, მაგრამ იქ ვერ წამოვალ, ხომ ხედავთ რა ავი დარიო, თითონ ის ჩამოიყვანეთ ჩემთანო, გვიტხრა, თუ არ ვნახე, ისე ვერ უწამლებო. რა ბრძანებაა, განძრევა არ შეუძლია, და როგორ უნდა წავიყვანოთ.—გულდაწყვეტილი ხმით ეუბნებოდა მესაქე.

—ასე, მამაო, თქვენ ნულარ გვეტყვიან უარს... სხვა არ იყვეს, მოხუცს დადევით ხათრი: საშინლად ეშინიან უზიარებლად სიკვდილისა. ცოტა ხნისაც აღარ არის და ავადაც ძალიანა... უსაშველოდ გვთხოვდა თქვენთან გამოგზავნას. მოძღვარი გულკეთილია, უარს არ იტყვის წამოსვლაზეო. ჩვენ ბევრი ველაპარაკეთ, დილამდის მოითმინე ბარემ, დედაჩემო-თქო, საშიშია ღამით მგზავრობა... ხომ ხედავ მდინარე როგორ აღელდა-მეთქი...

—რა ჰქენით, მერე, ძნელი სამგზავრო იყო? გააწყვეტინა სიტყვა მ. ანდრიაძე მესაქეს.

—უბ, ისე ძნელი იყო, ისე ძნელი, რომ არ გამოითქმება.

მესაქემ მხოლოდ თავი გაიქნივ-გამოიქნია, რაკი სიტყვით ვერ შეიძლო გამოეხატა მთელი სიბნელი გამძვინვებულ მდინარეზე ღამით მგზავრობისა.

მ. ანდრია დაჩუმდა და ჩაფიქრდა. დაჩუმდნენ გლესებიც და თვალები ძირს ჩაჰკიდეს. მხოლოდ დრო გამოშვებით ასწევდნენ თავსა და შებლევდნენ ღრმა ფიქრებით გატაცებულს მღვდელსა, რომელსაც სერიოზული გამომეტყველება, საშიშარი ბრძოლა უქროლავდა პირის სახეზე. „წავიდე, თუ დავიცადო დილამდისო?“ ფიქრობდა ის და ერთ ჰაზრზედაც ვერ დამდგარიყო. წასვლაც საძნელო იყო და წაუსვლელობაც კი არ შეიძლებოდა. იქ მოუთმენლად მიელოდა მომავლადე დედა-ბერი.

ასე ორქოფი ჰაზრით უბრძანა გლესებს დამსხდარიყვენ და თითონ გამობრუნდა სასადილო ოთახში. კარებში შეეჩხა ცოლი, რომელიც თურმე მთელ დროს იქ მდგარიყო და ყური ეგდო მეთვევებთან ქმრის მუსაიფისთვის. ქალი მეტად აღელვებული იყო. ფერ მიხდილი პირის სახე ანთებოდა, ხელებით თვის მანდილს კმუტუნავდა.

—ნუ თუ ამელამვე წახვალ, მართლა? ჰკითხა ათრთოლებულმა, როდესაც სამხარეულოს კარები მიიხურეს.

—ეს ხომ სისულელეა! ასეთ ავდარში წასვლა და მერმე კიდევ ღამით... რას ამბობ, რას! უფიქრდი ღვთის გულისათვის... ორ თავიანი კი არა ხარ. ხომ ხედავ თითონ ისინი ამბობენ ძნელი სამგზავროაო. მე მგონია არავინ დაგსჯის, რომ არ წახვიდე...

მ. ანდრია ხმას არ იღებდა. დაჩემებული შემოუჯდა სტოლსა და ხელში კოვზი აიღო. მაგრამ პატარა ხნის უკან ისევ გაუშვა ხელიდან. ეტყობოდა, რომ, თუმცა შესცქეროდა ცოლსა და ყურს უგდებდა მის სიტყვებსა, მაგრამ ვერაფერს ვერ მიმზვდარიყო. პირის სახეზე ძრეილება, აუტანელმა სულიერმა ბრძოლამ წამოუქროლა.

—რაც უნდა იყვეს, უნდა წავიდე! დაიწყო დაბოლოს. იქ „მათვეენა“ მოუთმენლად მიივლის,

—ნუ თუ მართლა ეშხადები წასვლას? ამოიოხრა ქალმა.—დაფიქრდი, დაფიქრდი...

—დიახ, უნდა წავიდე, თუმცა საძნელო კია! ჩაილაპარაკა მ. ანდრიაძე. მართალია, ჩემს პირადს ბედნიერებას საფრხე მივლის, მაგრამ... იქ ნუგემს მივლის მომავლადე დედა-კაცი, ჩვენი ვალია: პირადი ანგარიშები გავსწიროთ სამწყსოსათვის.

ცოლი სულ ღელავდა და წამ და უწუმ რა-
ლაცას შელაპარაკებას აპირებდა

— არაჲინ არ გაგმტყუნებს, რომ არ წახვიდე, —
დაიწყო როგორც იყო ქალმა. — ყველა მიხვდება,
რომ სიმხალეთ კი არ მოხვლია, არამედ გონების
ქემშარიტს ხმას დამორჩილებიაო. შენი სიცოცხლე
უფრო ძვირფასია შენი ოჯახობისათვისაც და სამწყსო-
სათვისაც, ვინემ ერთი „მათევენას“ წადრლისათვის.
ღმერთიც არ გიწყენს ამისათვის. მან უწყის, რომ
შენ ნახელმძღვანელები იქნები კეთილ გონიერებით
და არა ავი მგზავრობის შიშით.

ქალი ლაპარაკობდა მეტი გრძობითა, აკანკა-
ლებული ხმით და აღველებული მიხვრა-მოხვრით...

— სვინდისი? ჰკითხა მ. ანდრიაშა, და თავი
აიღო თვეშიდგან, — ის რაღას მეტყვის? რად მინდა
მე ხალხის მითქმა-მოთქმა, თუ სვინდისი მამხილებს.

ხმა თან და თან უმამაცდებოდა, და რაღაც
მადლი ებადებოდა თვალეში. წამოდგა სკამიდგანაც.

— სვინდისი მეტქი? გეკითხები მე. — გაუმეორა
ქალსა, — სად უნდა გავექცე მის მხილებას? და ხომ
ის დამჯის, ეს ექვს გარეშეა. ღმერთმა ნუ ჰქმნას,
მაგრამ „მათევენა“ რომ უზიარებლად მოკვდეს და
ეს ჩემი მიზეზით მოხდეს, მაშინ რაღა უნდა უქმნა?...
მე მუდამ თვალ წინ მდგომება მოცვალებული და
წყნარად, მაგრამ საყვედურით დამიწყებს ცქერას: ეჰ,
შენ, მართლ-მადიდებელი მოძღვარო — ამოვიკითხავ
მის თვალეში, — რომელიც დავალებული ხარ დასლო
სული თვისი ცხოვრათათვის. რა იქმნა შენი მსურ-
ვლემ და დაჟინებული მოძღვრება ყოველს ქრისტი-
ანეს ვალდებულებაზე ქვეყნიურსა, ხრწნილებადასა,
და სწრაფ-წარმავალსა წინ დაუყენოს საუკუნო, ზე-
ციური ნეტარება ქრისტეს მიერ. სად არის ის ადა-
მიანური სიყვარული, რომელიც არაფერს არ შურავს
მეგობრისათვის, რომლის გვირგვინი თავის განწირვა
მოყვასათვის? სჩანს ყველა ესეები სიტყვები ყოფი-
ლა მხოლოდ? რაღად მიდიოდი ამის შემდეგ მღვდლად?
რად აიღეთ მხარზედ მძიმე ტვირთი — ცხოვნება
სამწყსოისა? რისთვის, რისთვის და რისთვისო?..

მ. ანდრია შესძახოდა ცოლსა, მაგრამ ხედვით
ვერ ხედვიდა. ის გაიტაცა წარმოდგენილ სურათზე
ფიქრებში. თვალეში აენთენ, ხელეში ზევით აიშვირა
და ამ სახით თითქოს მადლით მოსილს წინასწარ-
მეტყველს წარმოადგენდა.

ცოლი გაშტერებული ისმენდა მის გრძობიერს
სიტყვებსა. მიუხედავად ასეთი სერიოზული წუთისა,
ის დასტრუა ქმრის ცქერითა: რა მშვენიერი, რა
ძვირფასი წარმოუდგა ამ წუთში ის მას...

მ. ანდრია პირველად ჩაფიქრდა. შემდეგ, თით-
ქოს გამოიღვიძაო, აიშართა და გარდაწყვეტილ
კილოით წარმოსთქვა „მივიღვიარო“.

ცოლიც ისევ გამოირკვა, რადგანაც მხოლოდ
ერთ წუთსღა შეეძლო საშიში მდგომარეობის გადა-
ვიწყება. შიშისა და სიძნელის ხმამ ისევ ჩასძახა ყურ-
ში საოცარი სიმძაფრით...

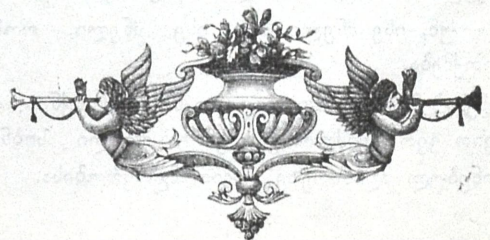
— რომ დაიხრჩო? მაშინ რაღა მეშველებს
დაფიქრდი შენ წვრილი შვილები გყვანან. რა უნდა
ჰქმნან იმათ? გოაცებით ეკითხებოდა ქმრის გაბედუ-
ლებისაგან თავზარდაცემული ქალი.

— რაც მომივა, მომივა! ამის აცილება შეუძლე-
ბელია! უნებური მხიარულებით წარმოსთქვა მ. ან-
დრიაშა. — მე ვახშმად მეტს აღარ დავიცდი. შენ, საშა
რაღაც თბილი საცმელი მომიშხადე, საშინელი სი-
ცივეა გარედ...

— მე მაინც არ მჯერა, რომ შენ ახლა წასვლა
გინდოდეს. შევისტყვა ქალი, რომელსაც ხმაზე ტი-
რილი დაეტყო.

— ღმერთმა დაგვიფაროს, მაგრამ რომ უეცრივ
დაიხრჩო, რაღა გვეშველება...

— ღმერთი მოწყალეა, არაფერი არ იქნება.
ხვალ შინ დავბრუნდები უვნებლად.. უარის თქმა
კი, შენ თითონ იცი, შეუძლებელია. დედა ბერი
მეტის-მეტად ერთგული იყო ეკლესიისა, მეტის-მე-
ტი მორწმუნე. მისთვის ეს უკანასკნელი ნუგეშია ამ
ქვეყნად. ხომ ხედავ, ექიმს უარი უთქვამს წასვლაზე,
თუმცა ეს სვინდისის წინააღმდეგია. ჩვენ კი,
მღვდლებს, უარის თქმა არ დაგვშვენდება. ჩვენ ყვე-
ლა გაგვიტყუნებს, და ღვთის წინაშეც მოპასუხე
შევიქმნებით ამისათვის. როგორ დაიტანჯება ის,
როდესაც მელის და აღარ მივალ... ერთად-ერთი
ნუგეშიღა დარჩენია ამ ქვეყნად! არა, შენ მომიტანე
ისევ საცმელი, და თბილად მომრთე სამგზავროდ.

სწავლა და მეცნიერება ქრისტიანობრივ საზღვრებსა და კეთილ-ზნეობაზე

სამ მოძღვრისა სამწესოსადმი *).

საუბარი მართხა

მშობლების მოვალეობათა შესახებ.

ყოველი მშობელი ვალდებულია ასაზრდოოს თავისი შვილები, გაზარდოს იგინი, და თავის შეძლებისდაგვარად, დააბინაოს. ყოველივე ეს ზრუნვა შეეხება მარტო ჩვენს სხეულს. ხოლო ჩვენს შვილებს სხეულს გარდა აქვთ სული და თუ მშობლები ვალდებული არიან იზრუნონ თავიანთი შვილების სხეულზე, მით უმეტეს ვალდებული არიან იზრუნონ სულზე, ვინაიდან ჩვენი სული უძვირფასესია სხეულზე. განა ჭეშმარიტი მშობელია ის დედ-მამა, რომელიც თავის შვილებს უარს ეუბნება საზრდოზე და არ ცდილობს დააკმაყოფილოს თავისი შვილების უსაჭიროესი მოთხოვნილება? როგორი თვლით უნდა შევხედოთ იმ მშობელს, რომელიც არ ცდილობს თავისი შვილების სულის შესახებ, არა თუ არ იფარავს მათ დაღუპვისაგან, პირიქით ხელს უწყობს მათ დაღუპვას.

მაგრამ განა მოიპოვებინა ქრისტიანეთა შორის ისეთი დედ-მამები, რომელნიც სრულიად არ ზრუნავდნ თავიანთი შვილების სულის შესახებ? არიან. ასეთ დედ-მამათა რიცხვი შეადგენს სამ მეოთხედს. სწორეთ სამ მეოთხედზე მომეტებულია მათი რიცხვი! მე არ ვიცი, თქვენც შეგინიშნავთ ეს სამწუხარო მოვლენა, თუ არა და მე კი ყოველივე ეს, რასაც ესლა გეუბნებით, გამოცდილებით ვიცი და ჩემი საკუთარი თვლით მინახავს.

მშობლების აუცილებელ მოვალეობას შეადგენს, რათა მათ თავიანთი შვილებს ასწავლონ სარწმუნოება, გააგებინონ და შეასწავლონ იესო ქრისტე, გაასწავლონ მათი ნაკლულეფანებანი, მოსპონ მათში ცული

მისწრაფებანი, მიაჩვიონ ქველის საქმეებს, და ამისათვის საჭიროა, რომ პირველად მშობლები მოიქცნენ კარგად, რომ კეთილი მაგალითი უჩვენონ შვილებსაც. ესლა მითხარით, განა ბევრია ასეთი დედ-მამა?

მე აქ არ მოვიხსენებ მდიდრებს და წარჩინებულ პირთ, რომელნიც თავიანთი შვილების სწავლებას და აღზრდას სხვა პირთ ანდობენ. ჩემის ფიქრით ასეთი მშობლები ძლიერ დამნაშავენი არიან ღვთის წინაშე, რომ თავიანთ პირდაპირ მოვალეობას სხვას ანდობენ და არა სურთ, რომ თავისი თვალ ყური ადევნონ თავიანთი შვილების აღზრდის საქმეს. ამ პირებმა უნდა უწყოდნენ, რომ ნაქირავები მასწავლებელნი და აღმზრდელნი უმეტესად იმას ცდილობენ, რომ მათდამი მიბარებულ ყმაწვილებს გადასცენ სხვა-და-სხვა ცოდნა, რომელმაც, შეიძლება, შემდეგში ამ ყმაწვილებს სარგებლობის მაგიერ დიდი ვნება მოუტანოს. ასეთი დაქირავებული აღმზრდელნი სრულებით არ ზრუნავენ, რომ მათდამი მიბარებულ ყმაწვილებში განავითარონ ქრისტიანული ქველ-მოაქმედებანი და კეთილი ცხოვრება. სწორეთ ასეთი აღზრდაა მიზეზი, რომ ჩვენი ახალ-თაობა უმეტესად გასათუთებულია და მუდამ უბრალო საგნებზე იყოლიებს თავს, და სიბოროტეს გარდა არაფერი არ იცის; ასე აღზრდილნი პირნი არც კი ფარვენ თავიანთ უსჯულოებას და გარყვნილებას; იგინი სრულებით აღარ ფიქრობენ, თუ რა არის ჭეშმარიტება და კეთილი, პატიოსნება და სიბრძნე, თითქო მათ სრულებით დაუკარგავთ აზროვნების ნიქი; იგინი ცოცხლობენ მარტო გრძნობებით და გრძნობათათვის, იგინი უფრო უსულიო მანქანს ჰგანან, ვინემ გონიერ არსებას. ჩემის აზრით ასეთი აღზრდა უნდა იყოს მიზეზი, რომ დღეს ძვირად ვხედავთ კეთილ-შობილ პირთ, გარდა ამისა ცუდი-აღზრდა სრულებით ღაცვს ზნეობას.

მე ჩემი საუბრით მოგმართავთ თქვენ, რომელნიც თვითონ ზრდით თქვენს შვილებს და მუდამ თვალ-წინა გყავსთ იგინი. მე თქვენ გკითხავთ: აძლევთ თუ არა თქვენს შვილებს სულიერ საზრდოს, რომელმაც უნდა აღზარდოს მათი სული, ე. ი. ასწავლით თუ არა მათ ყოველივე მას, რაც საჭიროა ცხოვრებისათვის? ცდილობთ თუ არა, რომ ასეთი სწავლა აღბეჭდოთ მათ ხსოვნაში, გონებასა და გულში? ამ მხრით, ვგონებ, თქვენი ზრუნვა იმით გამოიხატება, რომ თქვენ ასწავლით ხოლმე თქვენს

* იხილეთ „მწყემსი“ № 5, 1897 წ.

შვილებს რამდენიმე ლოცვას, რომელიც მათ არც კი ესმის და ან საიდან უნდა ესმოდესთ, როცა თვითონ თქვენ ხშირად არ გესმისთ უმეტესი ნაწილი ლოცვებისა?

ძველს აღთქმაში ვკითხულობთ, რომ უფალმა, უბრძანა რა თავის ხალხს შეიყვაროს იგი და ემსახუროს მას, დაუმატა ეს დაუფიქსარი სიტყვებიც: და ასწავლიდეთ მათ (მცნებათა) შვილთა შერთა სახლსა შინა, მოგზაურობის, დაწოლის და აღდგომის დროს (მეორე სჯულისა 6, 7). სწორეთ სასიამოვნო სანახავია ოჯახის მამა, რომელიც ჯდის თავის შვილებში და ხელში უჭირავს დაბადება: მოდიო, შვილნო ჩემო, და დამიგდეთ ყური: აი დიდი წიგნი ქრისტიანეთა; აი წიგნი, რომლის წაკითხვა შეუძლიათ გაუნათლებელ და ნასწაველ პირთ. ამ წიგნიდამ თქვენ ისწავლით შეიყვაროთ ერთმანეთი; მოთმინებით აიტანთ სიცხეს, სიცივეს, შიმშილს, წყურვილს, სიშიშვლეს, და ყოველივე მწუხარებას, რომელთაც კი მოგივლენთ თქვენ უფალი. ამ წიგნიდამ ისწავლით მორჩილებას, მოთმინებას და ყოველივე ქველის საქმეს. შეხედეთ იესო ქრისტეს, ჩვენ ყოვლად მოწყალე მაცხოვარს, რომელიც გაემსქვალა ჯვარზე ჩვენი სიყვარულისა გამო. ჩვენმა ცოდვებმა მიიყვანეს ქრისტე იმ მღვდამარეობამდე, რომელშიაც თქვენ ხედავთ მას. ამიტომ მოერიდეთ, შვილნო ჩემო საყვარელნო, მოერიდეთ ცოდვებს, როგორც მტაცებელ მხეცს, რომელიც მზად არის განათქვამს თქვენ. მოერიდეთ დიდების მოყვარებას, შურს, ცუდ სიტყვაობას მოტყუებას, სამარცვინო სიტყვებს და საქმეთა. შვილნო ჩემო, მე მიყვარხართ თქვენ, და მხოლოდ თქვენთვის ვცოცხალვარ და ვევედრები უფალსა, რომ მან დაგიფაროთ თქვენ მომაკვდინებელი ცოდვისაგან, რომელიც ჰკლავს თქვენს სულს და ჯვარს აცვამს იესო ქრისტეს.

რომ ბავშვებს ასე ველაპარაკებოდეთ, მაშინ ისინიც თავისი მხრით მოგცემენ მრავალ კითხვებს, რომელნიც მშობლების მხრით მოითხოვდა განმარტებას და ამ სახით თვით მშობლებიც შეიძენდნენ სწავლას. მაგრამ ზოგიერთი მშობლები, საუბედუროდ, ღმერთზე კი არ ელაპარაკებიან შვილებს, არამედ სულ სხვა საგნებს ჩასჩინებენ, და უმეტეს ოჯახში სრულიად ვერ გაიგონებთ იესოს სახელს, რომელი სახელიც მუდამ უნდა ადგესთ პირზე პატარა ყმაწვილებს, როგორც კი ისინი ლაპარაკს ისწავლიან.

გაუნათლებლობის მიზეზით ჩვენი შვილები ვარდებიან მრავალს ცოდვებში, ხოლო რომ ქრისტეს სწავლით განათლებულნი ყოფილიყვნენ ისინი, მაშინ კი ასცდებოდნენ ამაებს. მამანო და დედანო! თქვენ ამისათვის პასუხს აგებთ ღვთის წინაშე. თქვენ ლუპავთ თქვენი შვილების სულს, როცა სტოვებთ მათ უსწავლელად. რითი შეგიძლიათ თავი გაიმართლოთ, როცა ამაში ანგარიშს მოგთხოვენ? ნუ თუ იტყვიოთ, რომ თქვენც თვითონ გაუნათლებელნი იყავით და ამიტომ არ შეგეძლოთ გესწავლებათ შვილებისათვის, რაც არც თქვენ იცოდით. მაშ რაღა იცით, თუ თქვენი სარწმუნოებაც არ გაგებებთ? მაშ რაღაზე დაბადეთ შვილები ქვეყანაზე, თუ მათ შესახებ ვერ ასრულებდით თქვენს პირდაპირ მოვალეობას? ნუ თუ საკმაო არ არის, რომ თქვენი გაუნათლებლობა გლუპავთ თქვენ? და თქვენ კი გინდათ, რომ თქვენთან ერთად სხვაებიც დაიღუპონ!

შეიძლება ამაზე მოგივრონ: ჩვენ გყვანან სულიერნი მწყემსნი, რომელნიც ვალდებულნი არიან იქადაგონ და გვასწავლონ. ეს მართალია; ასეთი თავის გამართლება უფრო სასიციხოა თქვენთვის, ვინაიდან თქვენ თუ არა პირველი მასწავლებელი ხართ თქვენი შვილებსათვის. თუ კი მწყემსნი გყავთ, რატომ არ დაიარებით მათთან და არ სწავლობთ? არც თქვენ დადიხართ თქვენ სულიერ მწყემსთან და ხშირად თქვენ შვილებსაც უშლით იარონ მასთან; თქვენ თქვენს ნივთიერ ქანებაზე უფრო ზრუნავთ და ფიქრობთ, ვინემ თქვენი შვილების სულზე, აქ ურიგო არ იქნება მოვიყვანო იერემია წინასწარმეტყველის სიტყვები, რომელნიც ცოტად-თუ ბევრად, შეგვხებიათ თქვენ.

მშობელთა მეორე მოვალეობაა—ამხილონ, გაასწავლონ, დასაჯონ შვილნი თვისნი და ამავის შესახებ მე მხოლოდ უნდა გისაყვედუროთ თქვენ. მომიტყევთ, მოთმინებით მომისმინეთ და ნუ გეწყინებთ ჩემი მხილება, ვინაიდან ამას მავალებს მე ჩემი სამსახური. მე იძულებული ვარ მოგითხროთ თქვენ არა სასიამოვნო ამბები, მაგრამ ამისი მიზეზი თქვენ თვითონა ხართ:

მე ძლიერ ცოტა ოჯახი ვიცი ისეთი, რომელშიაც შვილებს ისე წვრთნიდნენ, როგორც უნდა. ზოგნი ასათუთებენ თავიანთ შვილებს და ნებას ამლევენ ისე იცხოვრონ, როგორც უნდათ იმ იმედით, რომ ივინი ახალ-გაზრდები არიან და როცა მოიზრდებიან, ისე კვლავში შევლენო. მართალია, რაც

ბავშვები წლოვანობაში შევლენ, ისე დაქუიანდებიან; მაგრამ ცუდი ლტოლვანი და ბოროტი ჩვეულებანი თუ პატარაობისასვე არ აღმოიფხვრენ ჩვენი შვილების გულიდან, შემდეგში ისინი თან-და-თან ძლიერდებიან, ფესვს მაგრად იდგმენ, და ბოლოს მათი მოსპობა შეუძლებელი რჩება. სანამ ხე პატარაა, იმისი მოლუნვა და გამართვა ადვილია. ერთი აბა შოინდომეთ დიდი ხის მოლუნვა და ანუ გამართვა. ასეთი ხის მოტეხა უფრო ადვილია, ვინემ მისი ვასწორება. თქვენ ხშირათ უჩივით თქვენს შვილებს, რომ იგინი რალაცა ბოროტები იბადებიანო. მაშასადამე ყოველთვის დროა იმათი ვასწორებისათვის.

ნეტარი ავგუსტინი თავის აღსარებაში ამხილებს თავის თავს ღვთის წინაშე იმ უწესო მოქმედებათათვის, რომელნიც აღიძრენ მის სულში, როცა ის ძიძასთან იზრდებოდა. მე ვიცნობდი ისეთ კაცთა, რომელნიც ნამდვილ ქრისტიანები იყვნენ, რომელნიც სასტიკად სჯიდნენ შვილებს პატარაობიდანვე. მაგრამ ყოველ დღე ვხედავ ისეთ მშობლებსაც, რომელთაც სასაციოდ არ ჰყოფნიან და ძლიერადაც უხარიათ ბავშვების ეშმაკობანი, და არ ახსოვთ, რომ ჩვენ დედის მუცლიდან თანგვყვება თესლი ყველა ანუ ვნებათა და ამ მავნებელ ვნებათა მოსპობა საქროა დასაწყისივე.

ზოგი მშობელი, მართალია, ასწორებენ და სჯიან თავიანთ შვილებს, მაგრამ რა სახით? ყოველივე ამაებს ასრულებენ ლანძღვა-გინებით. ეს ვასწორება ანუ დასჯა კი არ არის, არამედ წვალება. ასეთი კაცი მამა კი არაა, არამედ აღმასრულებელი სასჯელისა, ასეთი ქალი დედა კი არაა, არამედ განკუთვნილი ქალი; ესენი კაცნი კი არაა, მხეცები არიან. ამაზე შენ გულ-გრილად მომიგებ: მე იმათი დასჯა ისე არ შემეძლო, თუ გული არ მომსვლოდა, თითქო ამ მოვალეობის აღსრულებისათვის საჭიროა უარ-ფოთ ყველა მოვალეობანი, რომელთაც ვადალებს შენ სიყვარული, სარწმუნოება და კაცობრიობა. რა წარმოდგება აქედან? ის, რომ შვილებს ან სრულებით არ ეშინიათ შენი და ან თუ ეშინიათ, ეშინიათ მარტო ცემისა და შენი ყვირილისა. იმათ არ გრიდებთ შენი წყენისა, მხოლოდ ეშინიათ, რომ ცემონ: როცა ეს შიში გაივლის, ისინი ძლიერ ნაკლებად ცდილობენ, რომ რაიმე უსიამოვნება არ მოგაყენონ.

როცა დედ-მამა სჯის შვილებს სარწმუნოების შეგულისანებით ანუ მშობლიური გრძნობით, იგინი

პირველად უსაყვედურებენ შვილებს მათ ცუდ საქციელს. როცა შვილები ურჩობას და გაუგონლობას გამოიჩინენ, მაშინ პირველნი აღამალებენ ხმას, მაგრამ კი არ ბრაზდებიან. სჯიან შვილებს, მაგრამ სასტიკად კი არა. „შვილო ჩემო! მე შენ გსჯი, ვინაიდან შენ ეს დაიმსახურე, შენ მოიქმედებ ბოროტი: მართლ-მსაჯულება მოითხოვს, რომ შენ გამოსცადო ამ დამნაშაობის ცუდი შედეგნი; იქმოდე ყოველთვის კეთილს და არას დროს არ იქნები დასჯილი. მე რომ შენ არ მიყვარდე, მაშინ ნებას მოგცემდი გეცხოვრა შენი სურკილისამებრ; მაგრამ მე შენ მიყვარხარ და ამისათვის გსჯი, რომ ვასწორდე და შეიქნე პატიოსანი კაცი და კეთილი ქრისტიანი.“

ბედნიერი არიან შვილები, რომელთაც ასე ელაპარაკებიან და ასე სჯიან! ვაი იმათ, რომელთაც უბრალო შენიშვნასაც არ აძლევენ. ნაცვლად იმისა, რომ ერთი ბიწიერებისაგან დაიკვან, მშობლები თავიანთი ცუდი მაგალითებით შვილებს ავდებენ მრავალ ცუდ საქმეთა შინა.

მშობლების ცუდი მაგალითი უფრო მომეტებული ზარალს აძლევს მათ შვილებს, ვინემ ყველა მათი დარიგება და დასჯა. მშობლების ცუდი მაგალითები მნიშვნელობას უკარგვენ ყოველივე მათ სასარგებლო დარიგებათა და დასჯათა. შენ არიგებ შენს შვილს, რომ მან ცუდი სიტყვები არ იხმაროს, და უსაყვედურებ, როცა შენ ამას შენიშნავ შენს შვილს; ამავე დროს შენს შვილს ესმის, რომ შენ წარა-მარა იგინები და სასაციოდ უფრო ის არის, რომ შენ შენიშნავს აძლევ შენ შვილს ცუდი სიტყვებისათვის, მაგრამ ამავე შენიშვნის დროს შენ უფრო საძაგელ სიტყვებს ხმარობ. შენ უქადაგებ შენს შვილს ჩორჩილებას და მოთმინებას—ეს ძლიერ კარგია. მაგრამ ცოტა ხნის შემდეგ ეს შენი შვილი ხედავს, რომ შენ უწყობები დედა მის, ლანძღავ მოსამსახურეს, ეჩხუბები მეზობლებს. შენ როგორ უნდა უთხრა შენს შვილს, რომ მთვრალობა და სამიკიტნოებში სიარული ცუდია, როცა შენ თვითონ უმეტესი დრო სამიკიტნოებში ხარ და შინ ყოველთვის მთვრალი ბრუნდები? როგორ უნდა დაარბო შენ შენი შვილი, რომ მან მიუტეოს დამნაშაობა სხვას; როცა შენ მუდამ სხვებს ემუქრები?

შენ, დედაო, თავს იქებ, რომ კარგი განათლება მიეცი შენს ქალს, იგი მტკიცედ სდგას სარწმუნოებაზე და სხვა. ნეტავი ვიცოდე, როგორ ასწავლიდი შენ შენს ქალს მოყვასის სიყვარულს, როცა შენ მუდამ სხვებს აუგებ და მუდამ ეჩხუბები შენს მეზობლებს. მსურს ვიცოდე, როგორ ასწავლიდი შენ შენს ქალს მორცხობას, სიმშვილეს, უბი-

წობას, როცა შენი ქალის წინაშე არა ერთ გზის გაგვიმორება შენი ახალ გაზღობის ზოკიერთი ცოდვები, რომლებიც შენ მარტო ღვთის წინაშე უნდა აღვარება, რომ მიველო ღვთისაგან შენდობა.

განა ამის შემდეგ დედ-მამათ უფლება აქვს უსაყვედურონ თავიანთ შვილებს, რომ მათი შვილები თავის-ნება, გაუგონარნი, ცუდ-ენოვანი, მოჩხუბარნი და მემთვრალენი არიან, როცა შვილები სწორეთ იმ გზით ვლელან, რომლითაც მათი მშობელნი? თქვენი შვილები სწორეთ იმას ჩადიან, რასაც თქვენ ჩადილით მათ თვალ-წინ; მათ ავიწყლებთ თქვენგან მიცემული დარიგებანი, ხოლო კარგად ახსოვთ თქვენი ყოფა-ქცევა. ისინი შემოგვტყერიან თქვენ, თქვენ გზადვენ, თქვენ გმსგავსებიან, თუ მათში არის რაიმე ბიწიერება, რომელიც თქვენ არა გაქვსთ და არც გქონიათ, ის იქიდან წარმოდგება, რომ თქვენ თავის დროზე არ დაგირიგებიათ თქვენი შვილები და არც ცდილობათ, რომ დასასყისშივე მოგვესპოთ ეს ბიწიერებანი თქვენი ნორჩი შვილების გულში.

საკიროა, რომ მშობლები ღიღის გულ მოდგი ნებით შეუდგეთ თქვენი მოვალეობის აღსრულებას; საკიროა დაარიგოთ და გაასწოროთ თქვენი შვილები და უმეტესად იზრუნოთ იმაზე, რომ მათ კაი მაგალითები უჩვენოთ. თქვენ თქვენი სულით პასუხს აგებთ ღვთის წინაშე თქვენი შვილების სულის დაღუპვისათვის და თქვენი ცხოვნება შეუძლებელია, თუ საუბედუროთ, თქვენი შვილები თქვენი დამნაშაობით დაიღუპნენ. მე თქვენ დამნაშაობათ ვსთვლი, როცა თქვენი შვილები არ იქნებიან რაიანად ნასწავლნი, არ იქნენ გასწორებულნი, თუ თქვენში ვერ იხილვენ ქველი საქმეების და კეთილი ცხოვრების მაგალითებს.

თქვენ თქვენი შვილებისათვის უნდა იქნეთ მფარველი ანგელოზები; წაიყვანეთ თქვენი შვილები სწორი გზით. ისე დაიცევით მათი სული, როგორც თვალის გუგა. ასწავლეთ მათ შეიგნონ ქრისტე და ეცადეთ, რომ ყოველ შეთხვევაში ესაუბროთ თქვენს შვილებს იესო ქრისტეზე. ხშირად ესაუბრეთ თქვენს შვილებს იმ სამკვიდროზე, რომელიც ელისთ მათ ცათა შინა და არა იმ სამკვიდროზე, რომელსაც თქვენ დაუტყვევებთ მათ ამ ქვეყანაზე. მაშინ თქვენი შვილები, იესო ქრისტის მადლის შემწეობით, აღიზრდებიან სიბრძნეში, ამ ქვეყანაზე იგინი მოგანიკებენ თქვენ ნუგეშს, ხოლო საუკუნო ნეტარების დროს იქნებიან თქვენი სიხარული და გვირგვინი, რომელიც მოგანიქოსთ თქვენ ღმერთმა. ამინ.

საეჭვო კითხვების განმარტება

კითხვა. ტახტზე ასვლის დღეს ხელმწიფე იმერტორისა პარაკლისის გამოთვეს მრავალყამიერობით მონხსენებზე მარტო ხელმწიფე მოიხსენება და რიგია, თუ არა, რომ მთელი სახლობა მოიხსენონ ისე, როგორც სხვა პარაკლისებზე?

მაგება. არ არის რიგი და ამიტომ ტიბუკონიც არ უჩენს სხვათა მოხსენებას.

კითხვა. 17 ოკტომბერს საკვირელებრივი მფეს სახლობის გარდარჩენისა გაშა პარაკლისის სავდრებელი ლოცვა მუხლ მოდრეკეთ უნდა იქმნეს წაიხულო, თუ როგორც სხვა ჩვეულებრივ პარაკლისებზე?

მაგება. უწილესი სინოდის განჩინებით 20—21 სექტემბრიდან 1895 წლისა, № 2828 ამ დღეს პარაკლისი უნდა იქნეს გარდახდილი სხვა ჩვეულებრივი სამდლობელი პარაკლისისაებრ. მაშასადამე მუხლ მოდრეკით არ წაიკახება დაწესებული სავდრებელი ლოცვა ძღველისაგან.

კითხვა. შეიძლება თუ არა ტრავზე დადვას მიღველმა კამილავა და მკერდის ჯვარი?

მაგება. გარ... თ არის განსაზღვრული ის ნიფთები რომელთა დაღაგება შეიძლება ტრავზე კამილავა აუ არია ისეთი სამღველო ნიფთთა კუთენილება, როგორიც არის მიტრ მღველთ-მთავრისა. კამილავა არის ჯილდო და არა საღმრთო შესამოსლის კუთენილება. ამ-სათვის არ შეიძლება კამილავის დაღება ტრავზე წირვის დროს.

შ ი ნ ა ა რ ს ი:

სალიბარატურო განმარტება: შორს ჩემგან, არა მსურს ჩემი ვენახის ექიმობა!...—წერილი რედაქციისადმი. —სასინანულე პოეზია (ლექსი). პანაშვიდი ყვირილის ეკლესიაში განსვენებული ნ. ჭავჭავაძის სულის მოსახსენებლად. —ბიბლიო-ოგრაფია. —ქართული პატიმრების მდგომარეობა სახალინში. —სარწმუნოება და სიყვარული (ლექსი). —მოვალეობა თუ სიყვარული? —

სწავლა და მცენიარება შრისტიანობრივ საჩფხ-ნოქასას და კითხილ-წამოზაზე: საუბარი მეოთხე, ხმა მოძღვრისა სამწესსთაადმი.

— საეჭვო კითხვების განმარტება.

რედაქტორ-გამომცემელი დეკ. დ. ლაშაშვიძე.

Редакторъ-Издатель П. Д. Гамбашидзе.

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 28 марта 1897 г. ✦ Цензоръ прот. Е. Е л и с в.

Тифог. редакци журн. „Пастыр“ (П. Д. Гамбашидзе) въ Кутаисѣ, въ д. бр. Хандиовыхъ, на Нѣмецкой ул.